

DAVLATNING RIVOJLANISHIDA HUQUQIY MADANIYATNING AHAMIYATI

Sarvar Saidov Faxriddin o'g'li

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti Yurisprudensiya fakulteti III bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7443384>

Annotatsiya. Davlat va jamiyatning rivojlanish jarayonlarida huquqiy ong, huquqiy madaniyat masalalari juda ahamiyatli sanaladi. Shu boisdan ham bu masalalar keng ko'lamda rivojlangan va o'rganilgandir. Ayni shulardan kelib chiqib, maqolada fikr-mulohazalar beriladi, jumladan, mamlakatning rivojlanishida huquqiy madaniyatning ahamiyati bilan bir qatorda tutgan o'rni haqida bahs boradi.

Kalit so'zlar: huquqiy madaniyat, fuqarolik jamiyati, barqaror madaniyat, jamiyat tafakkuri, jamiyatning rivojlanishi, huquqiy ong.

ЗНАЧЕНИЕ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ В ГОСУДАРСТВЕННОМ РАЗВИТИИ

Аннотация. Вопросы правосознания и правовой культуры считаются очень важными в процессах развития государства и общества. Именно поэтому эти вопросы получили широкое развитие и изучение. На их основе в статье приводятся мнения, в том числе дискуссионные о значении правовой культуры в развитии страны.

Ключевые слова: правовая культура, гражданское общество, устойчивая культура, общественное мышление, общественное развитие, правосознание.

THE IMPORTANCE OF LEGAL CULTURE IN STATE DEVELOPMENT

Abstract. Issues of legal awareness and legal culture are considered very important in the development of the state and society. That is why these issues have been widely developed and studied. On their basis, the article presents opinions, including debatable ones, on the importance of legal culture in the development of the country.

Keywords: legal culture, civil society, sustainable culture, community thinking, community development, legal consciousness.

Davlat va jamiyatning rivojlanish jarayonlarida huquqiy ong, huquqiy madaniyat masalalari juda ahamiyatli sanaladi. Shu sababli huquqiy madaniyatning konsepsiyasi, xususiyatlari, turlari, darajalari va huquqiy davlatni shakllantirish jarayonida ahamiyati kabi huquq kategoriyalarini tahlil etish dolzarbdir. Maqolada e'tiborni davlatni shakllantirish tamoyillari, uning fuqarolik jamiyati institutlari bilan o'zaro munosabatlari, ham shaxslar, ham ularning jamoalari, balki butun jamiyatning huquqiy ongining ko'rsatkichlari bo'lib xizmat qiladigan tadqiqot ob'ektlariga qaratishga harakat qilindi. Davlatning shakllanishida fuqarolarning ayrim guruhlari, shaxs va jamiyat huquqiy madaniyatining ta'siri haqida xulosalar chiqariladi. Shaxs va jamiyatning yuksak huquqiy madaniyatini shakllantirishning asosiy muammolari belgilanib, huquqiy madaniyatning shakllanishiga ta'sir etuvchi va huquqiy madaniyatning ahamiyatini oshirishga qaratilgan takliflar beriladi.

Insoniyat paydo bo'lgan paytdan boshlab odamlar ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishning samarali yo'lini izlaganlar. Chunki jamiyat odamlarning guruhlarga qo'shilib, keyinchalik butun bir davlat aholisini tashkil qiladi. Ijtimoiy munosabatlarga ta'sir qilishning birinchi usuli zo'ravonlik edi. Biroq, bu universal usul emas, chunki u faqat vakolatli hukmdorning qo'lida ishlaydi. Ikkinchi usul - din, lekin u ham samarali ekanligi isbotlanmagan, chunki har bir inson (tarix ko'rsatganidek) g'ayritabiiy kuchlarga chuqur ishonmaydi.

Jamiyat tafakkurining bosqichma-bosqich rivojlanishi bilan odamlar qonunlarni o'ylab topish va qo'llashni boshlaganlar. Shuni ta'kidlash kerakki, bugungi kunda ular jamiyatda xatti-harakatlarni tartibga solishning asosiy usuli bo'lib, butun dunyoda qo'llaniladi. Ammo qonunlarning rivojlanishi va samaradorligi turli davlatlarda va amaliy holatlarda farq qilishi mumkin. Bu ko'rsatkich huquqiy madaniyat darajasi bog'liq. Shuni inobatga olib, maqolaning keng mazmunda bo'lishi uchun huquqiy davlatni shakllantirishda huquqiy madaniyatning ahamiyatini har tomonlama o'rganish maqsad qilib belgilab olindi. Belgilangan maqsad quyidagi vazifalarni hal etishni taqozo etdi: huquqiy madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini, shuningdek, uning tipologiyasini tahlil qilish; huquqiy davlat tamoyillarini, uning fuqarolik jamiyati institutlari bilan o'zaro hamkorligini ko'rib chiqish va tavsiflash; shaxs, turli ijtimoiy guruhlar va umuman jamiyatning huquqiy madaniyati darajalari va huquqiy ong turlari o'rtasidagi munosabatni o'rganish.

Huquqiy madaniyatning jamiyat va davlatdagi ahamiyatiga ta'sir etuvchi o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lib, ularga quyidagilarni kiritish odatiy holdir:

- * huquqiy madaniyat — umumiy madaniyat elementi;
- * jamiyat taraqqiyotining huquqiy normalar yig'indisida aks etishi;
- * qonuniylik, huquq-tartibot, huquqiy ong va qonunchilik holatini ifodalash;
- * huquqiy tartibot, adolat, tenglik, mas'uliyatda ifodalangan huquqiy qadriyatlarni yaratishga ko'maklashish;
- * insoniyatning to'plangan bilimlari va tajribasi yordamida huquqiy jarayonning mahalliy va xorijiy manbalarini birlashtirish va o'z-o'zini tartibga solish imkoniyatini ta'minlash.

Inson huquqlari va erkinliklarini eng oliy qadriyat sifatida tan olish, ularga rioya qilish va himoya qilish davlatning konstitutsiyaviy majburiyatidir. Oddiy huquqiy ong, yuksak huquqiy madaniyat shakllangan shaxs qonunga itoatkor, halol fuqaro bo'lishi mumkin. U nafaqat qonunni biladi, balki unga ishonadi, unga xizmat qiladi, kundalik hayoti va faoliyati bilan qonunni mustahkamlaydi, qonunning faqat ko'rinishi kuzatilishi uchun sxemalarni qidirmaydi. O'z-o'zini axloqiy, ma'naviy o'zgartirish jamiyat, xalq, mamlakat hayotini o'zgartirishning asosiy kafolati va asosidir.

Insoniyatning buyuk mutafakkirlari ongida insonning donoligi, erkinligi va qadr-qimmatiga g'oyasi tarixan kamol topgan va bular buyuk olimlar hayoti, faoliyati natijalarida o'z ifodasini topdi. Ajoyib fikrlar va hukmlar keyingi davr mutafakkirlari Platon, Aristotel tomonidan qoldirilgan. Platon ta'kidlagan: «Dono odamga qonun kerak emas — uning aqli bor». Bu mutafakkirning davlatning eng yaxshi tuzilishi haqidagi boshqa g'oyalari bilan bog'liq holda talqin qilinishi kerak, unda faylasuflar, eng dono odamlar adolatli qonunlarni ishlab chiqadilar.

Platon va shu kabi faylasuflarning so'zidan xulosa qilib ham jamiyatda fuqarolarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish o'ta muhim ekanini anglash mumkin. Chunki huquqiy jihatdan madaniyati yuksak insonga qonun va unga bo'ysunish zarurati haqida tushunchalar berish shart emas. U shundoq ham bu tomondan madaniyati yuqori sababi bilan qonunni chetlab harakat qilmaydi, unga nomuvofiq ishlarni amalga oshirmaydi.

Zamon bilan hamnafas zamonaviy jamiyatda, demokratik davlatda davlat va huquq o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, bu o'zaro ta'sir markazini shaxs tashkil etadi. Qonunchilik yordamida davlat fuqarolik jamiyati rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi, jamiyat esa davlatni demokratlashtirishga yo'nalish beradi.

Huquqiy madaniyatning mazmuni va xususiyatlarini o'rganish va tahlil qilish natijasida, uning davlat, jamiyat va shaxs uchun ahamiyati oydinlashadi. Barqaror huquqiy madaniyatni shakllantirish uchun fuqarolar huquqiy tabiatga oid bilimlarni, rivojlangan ommaviy huquqiy ongini va har bir fuqaroning huquqiy faolligini egallashlari kerak. Huquqiy madaniyatda shakllangan muammolarni hal qilish uchun eng barqaror huquqiy madaniyatni shakllantirish va huquqiy ong darajasini rivojlantirish uchun jamiyat va davlat bilan faol hamkorlik qilish ham muhim ahamiyatga ega. Bularning barchasi davlatimizni eng rivojlangan demokratik davlat sifatida tan olish imkonini beradi.

REFERENCES

1. *Alekseyev R.A.* Evolyutsiya kontseptsii pravo- vogo gosudarstva v istorii politiko-pravovoj mysli [Evolution of the concept of the rule of law in the history of political and legal thought] // Vestnik Mos- kovskogo gos. oblastnogo un-ta. Seriya «Istoriya i politicheskie nauki». 2013. No 2. S. 83–88.
2. *Bondaryov A.S.* Pravovaya kul`tura i produkty pravovoj kul`tury v ikh sootnoshenii [Legal cul- ture and products of legal culture in their corre- lation] // Vestnik Permskogo un-ta. Yuridicheskie nauki. 2010. No 2 (8). S. 8–14.
3. *Timokhina D.A.* Pravovaya kul`tura kak odin iz faktorov stanovleniya i razvitiya pravovogo gosu- darstva [Legal culture as one of the factors of for- mation and development of the rule of law state] // Molodoj uchenyj. 2021. No 21 (363). URL: [https:// moluch.ru](https://moluch.ru) (Accessed 08.06.2021).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 09.01.2019 yildagi PF-5618-son
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining qarori, 29.08.1997-yildagi 466-I son